THEMA
VERKENNING

Hindoes in Nederland

A.S. van der Lugt

In dit artikel komen drie punten ter sprake:
A. Waar komt het hindoeïsme vandaan en hoe kwamen de Hindoes in Nederland?
B. Wat geloven Hindoes?
C. Welke oosterse invloed is er in het westen waar te nemen?

A. India en Nederland

Het hindoeïsme heeft haar wortels in India. Een Hindoe vertelt graag dat de oudste heilige hindoeboeken, de Veda's, ook de oudste heilige boeken van de mensheid zijn. Maar historisch krijgen wij pas enige zekerheid rond 1200 voor Chr. Dan vindt een grote migratie plaats. Een bevolkingsgroep, die Ariërs genoemd wordt, trekt vanuit het noordwesten India binnen, langs de rivier de Ganges en verder naar het zuiden. Deze Ariërs nemen een godsdienst en een maatschappijvorm mee, die als oorsprong geldt van het hindoeïsme. Maar de Ariërs komen niet in een leeg land. Zij onderwerpen een bevolking met een hoog ontwikkelde cultuur. Deze onderworpenen vormen dan de onderlaag van de standenmaatschappij van de Ariërs, de slaven. Daarboven had je de grondbezitters en handelaars, boven hen kwam de militaire en heersersstand, en aan de top van de sociale hiërarchie bevond zich de stand van de *brahmanen*, de priesters, de religieuze leiders.

Hoewel het hindoeïsme geen missionaire godsdienst is zoals het christendom, is zij toch buiten India terechtgekomen. Zo zijn er bijna 27 miljoen Hindoes in Nepal, 15 miljoen in Bangladesh en 11 miljoen in Pakistan. Ook Indonesië en Sri Lanka hebben veel Hindoes onder hun burgers. In het land India zijn maatschappij en godsdienst via de kasten eeuwenlang verweven geweest. Maar buiten de grenzen van dit land gekomen, kon de standenmaatschappij zich moeilijk handhaven. Zo is in Nederland het hindoeïsme een religie naast de andere, in een maatschappij die een scheiding van kerk en staat handhaaft.

Suriname

In Nederland komen wij met Hindoes in aanraking via Suriname. Toen in 1863 de slavernij in dat land werd afgeschaft, was er behoefte aan nieuwe arbeidskrachten. Die werden o.a. gevonden in India. Tussen 1873 en 1916 werden ongeveer 35.000 Indiërs naar Suriname verscheept om daar als contractarbeiders te werken op de plantages. 80% van hen was Hindoe, 17% moslim, 3% christen. Toen in 1975 de onafhankelijkheid van Suriname een feit werd, kwamen veel Hindostaanse Surinamers naar Nederland (Hindostan is een ander woord voor India). Zij vestigden zich grotendeels in de grote steden Den Haag, Amsterdam en Rotterdam. Het aantal Surinaamse Hindoes wordt geschat op zo'n 70.000.

Organisatie

De Hindostanen passen zich snel aan de Nederlandse samenleving aan. De kastenmaatschappij van India verdween al voor een deel in Suriname. Hier in Nederland ging de ontwikkeling door. De cultuur is hier niet, zoals in India, doortrokken van godsdienst. Het hindoeïsme staat dus onder druk om te veranderen.
Daarom organiseren Hindoes zich als gemeenschap, om de blijvende waarden vast te houden. Er zijn hindoetempels, vaak in omgebouwde huiskamers of winkelpanden. Daar worden zangdiensten en offerplechtigheden gehouden. Daar worden ook Hindi- en Sanskrietlessen gegeven. Er zijn hindoescholen, twee in Den Haag, één in Rotterdam. De Hindoe beleeft zijn godsdienst niet op de manier als een christen (door naar de kerk te gaan), maar meer in een persoonlijke vormgeving en op de grote feesten (Holi Phagwa in het voorjaar en Divali in het najaar), tijdens huwelijken, geboortefeesten en rouwdiensten. De priesters zijn dan zeer actief.
Veel Surinaamse Hindoes luisteren naar de lokale Hindoe radiozenders. Landelijk hebben zij ook zendtijd op radio en tv via Organisatie voor Hindoe Media (OHM).

B. Het geloof

Het hindoeïsme is veelvormig. Er is veel over te vertellen, maar de ruimte is beperkt. Het gevaar is dat het zo beknopt wordt, dat het de Hindoes geen recht meer doet. Vandaar dat het volgende wat compact en zwaar kan overkomen.

Net als bij andere godsdiensten bestaan er in het hindoeïsme allerlei stromingen. Er zijn soms tussen Hindoes grote verschillen in opvattingen over God, mens en wereld. Wat voor het merendeel van de Hindoes opgaat, is het volgende: Heel de schepping is een ontvouwing van één goddelijk principe, het *Brahman*. Dat is de oerbron van alle bestaan. Een Hindoe noemt de oorzaak van alles: 'het'. 'Het' is niet mannelijk of vrouwelijk, het is de absolute waarheid, de veroorzaker van het heelal, die zelf geen oorzaak heeft. 'Het' is het kosmisch bewustzijn dat zich in alle wezens weerspiegelt als het *Atma*, de individuele geest of het levensbeginsel, ook wel ziel genoemd. De ziel is (als deel van het goddelijke) onsterfelijk. Zij verlaat bij het sterven het lichaam zoals je een oude jas aflegt. 'Zoals de belichaamde ziel in dit lichaam geleidelijk van kinderjaren overgaat naar jeugd en ouderdom, zo gaat ze bij de dood naar een ander lichaam over. Een zelfverwerkelijkte ziel raakt door zo'n verandering niet uit haar evenwicht', staat er in een van de heilige boeken (Bhagavad Gita II 13). Dat is de reïncarnatie waarin de Hindoes geloven.

Niet alle elementen van de schepping zijn evenzeer doordrongen van die goddelijkheid. Er is een rangorde: boven aan het Brahman, dan de goden en geestelijke wezens, dan de mensenwereld, onder wie de brahmanen (de priesters) aan de top staan. Via de lagere standen en kasten gaat het naar de dieren en de dingen. De bestemming van de mens ligt uiteindelijk niet in deze wereld, maar in dat goddelijke. De vereniging met de oerbron is het uiteindelijke doel van de mens.

Karma

Dat kan de mens zelf bereiken. Over de verschillende wegen tot verlossing spreken wij zo meteen. Eerst moet er iets anders worden gezegd. Er is namelijk karma, dat wil zeggen: de wet van oorzaak en gevolg. Alles wat je doet, heeft of krijgt een gevolg, positief en negatief. Een paar voorbeelden: een stel Hindoe-ouders krijgt een gehandicapte baby. De ouders vragen zich af: hebben wij zo'n slecht karma dat wij deze zware last te dragen krijgen? Of: heeft dit kind in een vorig leven iets verkeerd gedaan, waardoor het nu deze handicap heeft? Zo zijn er ook Hindoes in India, die zich na de aardbeving van januari jl. afvroegen: wordt ons nu een straf uitgemeten vanwege zonden? Maar het kan ook andersom. Iemand heeft een bloeiend bedrijf als winkelier: goede omzet, tevreden klanten en goede vooruitzichten. Daar wordt goed karma zichtbaar: het resultaat van goed leven in dit en het vorige leven.

Het saldo van je karma bepaalt of en hoe je terugkomt na je dood. Je moet dus steeds opnieuw geboren worden, omdat je niet vrij bent van de gevolgen van je daden. Voor een Hindoe is dit een last, een zwaar lot. Hij moet zichzelf daarvan bevrijden.
Dat doen van goed of kwaad heeft met meer te maken, dan wat wij de geboden noemen (zoals eerlijk zijn, respect tonen enz.). Ook wij als christenen kennen wel de ervaring dat het kwaad zichzelf straft en het goede loon verdient. Maar het gaat voor een Hindoe verder. Want de wet van oorzaak en gevolg is kosmisch. Heel de ordening van heelal, wereld en maatschappij is eraan onderworpen. 'Goed' is dus dat je je plaats kent in je kaste en die plaats gehoorzaam, geduldig inneemt in deze wereld. 'Kwaad' is hiervan het tegenovergestelde. Je kunt beter je eigen taak slecht uitvoeren dan goed die van een ander.
Het kastenstelsel is dus wezenlijk verbonden met deze godsdienst. Een Hindoe kan in de kastenmaatschappij zien hoever iemand gevorderd is op weg naar de verlossing. Hoe hoger en beter zijn leefsituatie is, hoe minder gehecht aan deze wereld (bijvoorbeeld als priester), hoe verder je bent op de verlossingsweg.

Meer wegen

Er zijn meerdere verlossingswegen.
De weg van goede werken. Dan moet je handelen zonder je aan de gevolgen te hechten (eer zoeken bijvoorbeeld), zonder iets voor jezelf te verlangen.
Een tweede weg is die van de kennis. Het inzicht krijgen in de werkelijkheid door studie, meditatie of het volgen van een goeroe. Het gaat om meer dan verstandelijke kennis.
De derde is die van de overgave. Dan wordt het Absolute persoonlijk voorgesteld. Zo wordt aanbevolen om vol overgave jezelf aan Krishna toe te wijden: 'Laat alle vormen van geloof voor wat ze zijn en geef je slechts aan Mij over. Ik zal je verlossen van de terugslagen van al je zonden. Vrees niet', zegt Krishna (Bhagavad Gita XVIII 66). Een uitleg hiervan zegt: men dient zichzelf altijd als hulpeloos te beschouwen en Krishna als de enige grondslag te zien voor onze vooruitgang in het leven.

C. Oosterse invloed in het westen

In de jaren '70 verscheen het boek van Sipke van der Land. *Wat bezielt ze?* was de titel en hij vertelde daarin over

Bhagwan Shree Rajneesh, de Hare Krishna beweging, Transcendente Meditatie, Zen-boeddhisme enzovoort. Hij liet zo zien dat er allerlei sekten, bewegingen en stromingen waren, die de mensen in het westen aantrokken. Veel van die stromingen komen uit het oosten. Ik noemde hierboven het hindoeïsme een niet-missionaire godsdienst, maar in de vorige eeuw kwamen verschillende goeroes uit India de bevolking van het westen naar 'het licht leiden'.
Of hun aanhang echt groot werd, betwijfel ik. Ook nu kom je in de krant of via een folder of op internet berichten tegen van dergelijke bewegingen, maar het blijft beperkt tot een kleine groep. De aanhang van de *New Age beweging* is daarentegen in de laatste twintig jaren groot. In de grote steden zijn talloze winkels met esoterische boeken en materialen. Bepaalde schrijvers hebben een uitstekende verkoop van hun boeken. Zo bijvoorbeeld Neale Donald Walsh met zijn trilogie *Een ongewoon gesprek met God* (1997 en volgende jaren). Wie kennis heeft van het hindoeïsme, kan de oosterse invloed zo aanwijzen, ook al vermeldt de auteur het niet. Een belangrijke stelling in zijn boeken is dat er geen absolute normen over goed en kwaad zijn. Iets is goed of kwaad, als jij het zo ervaart. Deze gedachte leeft misschien nog wel breder dan alleen onder de mensen die zijn boeken lezen.

Tolerantie
Zonder dat je directe invloed kunt aanwijzen, is er nog een andere manier van invloed te noemen. In onze maatschappij is tolerantie een hoog gewaardeerd begrip. Volgens velen betekent echte verdraagzaamheid, dat je niet mag zeggen dat je de waarheid kent, belijdt en uitdraagt. Zo geloven de Hindoes al eeuwen dat alle godsdiensten gelijk zijn. 'Hij die de enige werkelijkheid is wordt door de wijzen met verschillende namen benoemd', staat er geschreven in een van hun oudste boeken (Rigved I 164). Je moet geloven wat je zelf in je opvoeding en cultuur hebt meegekregen. Je kunt niet claimen dat jij alleen de waarheid kent en de anderen ernaast zitten. Een tolerante maatschappij verdraagt geen bekeringsijver. Daarin vertoont ons denkklimaat een opvallende parallel met het oosterse denken.

Literatuur:
Encyclopedieën onder trefwoorden Hindoeïsme, Reïncarnatie.
H. Rambaran, *Hindoeïsme binnen ieders bereik*, Den Haag 1989.
Sipke van der Land, *Wat bezielt ze? Het handboek van sekten, stille krachten, bewegingen*, Kampen z.j.
H.M. Ohmann, *Godsdiensten van India, geschiedenis en kritische beschouwing*, Goes 1985.
Sjoerd de Vries, *Hindoeïsme voor beginners*, Amsterdam 1996.

Behandeltip:
Neem een programma op van OHM en bespreek het met elkaar:
TV: elke zondag TV 1, 13.00-13.30 uur; wordt herhaald op de zaterdagmorgen daarna rond 10.30 uur.
Radio: elke zondag Radio 5, 15.00-16.00 uur 'De Lotusvijver'. Thema's van de programma's staan van tevoren aangekondigd op www.omroep.nl/ohm. De praktijk leert dat een bespreking van een video meer is dan aanzetten, kijken en praten. Kies een gedeelte, maak vragen vooraf.

Bespreekpunten:
1. Bespreek het volgende citaat:
   Een Hindoe schrijft (in *Hindoeïsme binnen ieders bereik*): 'Wij nemen waar dat alles onderhevig is aan verandering. Wat wij waarnemen is dus kennelijk niet echt. Wat is dan de uiteindelijke waarheid? In de uiterlijke wereld is het ons bekend dat de wet van oorzaak en gevolg nimmer faalt. Ze zet ons wel aan het denken: het heden is het gevolg van het verleden, maar vormt zelf de oorzaak van de toekomst. Wat is het heden dan, terwijl de beide grenzen hiervan ontbreken? Wat zou de eerste oorzaak geweest zijn?'
   a. Begrijpt u waar de Hindoes in hun geloof een antwoord op zoeken?
   b. Ziet u dat het hierin gaat over karma?
   c. Hoe denken wij over wat blijft en wat verandert?
2. Hoe spreekt de Bijbel over de ziel? Bespreek de betekenis van het woord 'ziel' in de volgende teksten: 1 Koningen 17:21,22; Psalm 63:2; Openbaring 6:9.
3. Wat is de plaats van onze verantwoordelijkheid (goed doen en kwaad nalaten) in het christelijk geloof, in vergelijking met dat van de Hindoe? Bespreek in verband met karma en onze verantwoordelijkheid de vraag wat het werk van de Heilige Geest is na onze bekering: wij zijn schuldig aan onze zonde, maar wij mogen niet de eer krijgen bij

de goede daden (zie HC zd. 24).

4. Spreek met elkaar over waarheid en tolerantie. Is het zo dat wij, die claimen de waarheid te kennen, dus ook intolerant zijn? Zo ja, waarom wel? Zo nee, waarom niet?

Ds. A.S. van der Lugt is predikant van de kerk van Rotterdam-Stad met een speciale opdracht.

De foto's bij de beide artikelen van ds. Van der Lugt zijn met toestemming van uitgeverij De Lantaarn te Amsterdam overgenomen uit het boek: E. Breuilly e.a., *Godsdiensten in de wereld*. (Verkrijgbaar in de boekhandel.)

Onderschriften foto's

F. Bij het huisaltaar
G. Heilige mannen bij de ingang van een tempel
H. Bij een altaar leest een priester voor uit heilige geschriften
I. In winkels en kantoren vind je vaak afbeeldingen als deze van de halfgod Ganeesha
J. Enkele van de tien gedaanten van de god Vishnu
K. Hier wordt geofferd
O. Processie tijdens een Hindoefeest
P. Enkele van de tien gedaanten van de god Vishnu

NB. Foto P hoort direct achter foto J geplaatst te worden, want het is in feite één afbeelding. Dus als dat mogelijk is, zou het leuk zijn er één brede foto van te maken! In dat geval luidt het onderschrift: De tien gedaanten van de god Vishnu